

ปัจจัยที่ส่งเสริมและอุปสรรค
การดำเนินการของโทรทัศน์บอกรับสมาชิก

สภาพสังคมที่เปลี่ยนไปตามระบบเศรษฐกิจและการเมือง เป็นผลมาจากความเจริญทางด้านเทคโนโลยี ทำให้สังคมมีลักษณะเป็นลัทธิทุนนิยมมากขึ้น มีการใช้ระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรม ซึ่งสามารถผลิตสินค้าได้คราวละมาก ๆ โดยการใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยทำให้ชีวิตของผู้คนเปลี่ยนไปโดยการทำงานในระบบอุตสาหกรรม ทำให้คนมีเวลาว่างมากขึ้น เมื่อมีเวลาว่างมากขึ้น ก็เกิดการบริโภคมากขึ้นและมีสื่อมวลชนเป็นตัวกระตุ้น ให้เกิดการบริโภค โดยอาศัยวิธีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ และการสร้างภาพพจน์ เป็นเครื่องมือ ในการกำหนดคุณค่าแห่งการแลกเปลี่ยน (Exchange Value) ลักษณะของระบบการผลิต ถูกเปลี่ยนจากการผลิต เพื่อขจัดความขาดแคลน มาเป็นการผลิตเพื่อทดแทน จึงเกิดความไม่แตกต่าง ในทางสังคมของการบริโภค ในทัศนะทางสังคมวิทยาเห็นว่า ระบบการผลิต ได้ถูกเปลี่ยนมาเป็นการเน้นความสำคัญ ที่การสร้างภาพพจน์จากสินค้า โดยเหตุผลในการบริโภคสินค้า (Consumption Logic) ถูกกำหนดขึ้นโดยสังคม คือผู้บริโภค ทำให้สภาพของสินค้ามีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค จนเกิดสภาพของการแข่งขันทางภาพพจน์ระหว่างสินค้าประเภทเดียวกันและระหว่างสินค้าต่างประเภทกันซึ่งสื่อมวลชน จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการแข่งขันทางภาพพจน์ โดยการแพร่ออกไปสู่ประชาชน จนทำให้เกิดค่านิยมและพฤติกรรมในการบริโภคทางเครื่องหมายโดยการจ้องมอง ฟันถึง เก็บภาพเอาไว้ในความทรงจำ ซึ่งเป็นการบริโภคทางภาพพจน์อย่างหนึ่ง

การดำเนินกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกในปัจจุบัน นอกจากจะเข้ามาแก้ปัญหาการรับชมสัญญาณโทรทัศน์ปกติแล้ว ยังตอบสนองความต้องการรับชมรายการ

โทรทัศน์ของสมาชิก ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผู้ดำเนินกิจการโทรทัศน์ บอกรับสมาชิก จึงต้องพยายาม สืบรวจ และจัดทำรายการ ให้ตรงกับความต้องการ ของสมาชิกให้มากที่สุด เพราะสมาชิก เป็นรายได้ทางเดียว ของผู้ประกอบการ ที่หวังผลจากการดำเนินกิจการด้านสื่อสารมวลชน ตามทฤษฎีสื่อสารมวลชนทาง เศรษฐศาสตร์การเมือง นอกจากนี้ รายได้จากการประกอบกิจการ จะมีส่วนช่วย ส่งเสริมการพัฒนากิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก โดยมีปัจจัยต่าง ๆ ประกอบเข้า ด้วยกัน หลายปัจจัย ดังนี้

ปัจจัยกำหนดที่ส่งเสริมพัฒนาการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก

การแสวงหาของมนุษย์ มิได้สิ้นสุดโดยเฉพาะการแสวงหาความบันเทิง ของมนุษย์แต่ละยุคสมัย มีความแตกต่างกันไปและมีการพัฒนามาโดยลำดับ จนกระทั่ง ปัจจุบันนี้สังคมมีแนวโน้มทางวัฒนธรรมแบบ ยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernist Culture) ซึ่ง ลีโอทาร์ด ได้อธิบายว่า แนวคิดทางการบันเทิงของคนในยุคนี้ เป็น แนวคิดที่ปฏิเสธต่อกฎเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยใหม่

การแสวงหาความบันเทิง เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด ของสังคมไทย ในช่วง ปี 2525 - 2534 ได้เกิดกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกระบบต่าง ๆ ใน แต่ละยุค โดยภาพรวมแล้วสังคมมีความพร้อมในการเกิดกิจการนี้ ด้วยปัจจัยกำหนด ต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยได้นำ ทฤษฎีสื่อมวลชนทางเศรษฐศาสตร์การเมือง แนวคิดเกี่ยวกับ สื่อมวลชนกับบริบททางสังคม และแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมผู้บริโภค แนวคิดเรื่องรูปแบบการดำเนินชีวิตในสังคม มาเป็นกรอบในการทำการศึกษ พบว่า ปัจจัยที่มีส่วนส่งเสริมพัฒนาการของโทรทัศน์บอกรับสมาชิก มีดังนี้

1. ปัจจัยด้านผู้รับสาร โดยมองในแง่พฤติกรรมผู้รับสารและองค์ประกอบของผู้รับสาร หมายถึงสมาชิก โดยเป็นปัจจัยภายนอกของโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ที่เข้ามามีส่วนผลักดันให้เกิดพัฒนาการขององค์กรภายใน ทั้งนี้เกิดจากผู้รับสาร มีพฤติกรรมในการบริโภคสินค้า เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนี้

1.1 จุดเด่นของความแตกต่างกับโทรทัศน์ในปัจจุบัน

"เป็นธุรกิจที่เกิดขึ้นมา เพื่อเป็นทางเลือกของผู้ชม ที่ต้องการข่าวสาร ข้อมูลและรายการบันเทิงนอกเหนือจากรายการที่สถานีโทรทัศน์ปกติจัดเสนอให้"¹

ศาสตราจารย์คุณหญิง จินตนา ยศสุนทร ได้กล่าวถึงจุดเด่นในด้านเนื้อหา ของโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ว่า ²

"ดิฉันได้ดูโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ใน 3 วัน ที่พบมานั้น คิดว่าสิ่งที่ตัวเองดูนั้นดี ดูแล้วชื่นใจ ก็อยากให้โทรทัศน์ทั้ง 5 ช่อง อย่างน้อย เป็นอย่างนั้นบ้างก็ดี"

คุณนิวัฒน์ บุญทรง ได้กล่าวถึงจุดเด่นของโทรทัศน์บอกรับสมาชิกว่า ³

"การไม่มีโฆษณา ทำให้โทรทัศน์บอกรับสมาชิก หารายการต่าง ๆ มาให้ชม ได้มาก และทันเหตุการณ์"

¹ IT Management, กุมภาพันธ์ 2535, หน้า 174

² รายงานการสัมมนาทางวิชาการเรื่องอนาคตเคเบิลทีวีในประเทศไทย

การเกิดกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกขึ้นมาแต่ละบริษัท เท่ากับเป็น การเกิดสถานีโทรทัศน์ขึ้นมาอีกแต่ละสถานี ในขณะที่ปัจจุบัน เรามีสถานีโทรทัศน์ ทั่วประเทศ รวม 13 สถานี ซึ่งอยู่ในส่วนกลาง 5 สถานี และกระจายอยู่ในส่วน ภูมิภาคอีก 8 สถานี หากมีความเหมือนกันกับสถานีโทรทัศน์ที่มีอยู่แล้ว ก็อาจจะ เกิดความจำเป็น ของสถานีโทรทัศน์ที่มีอยู่มากแล้ว โดยเฉพาะคุณภาพของรายการ และการโฆษณา รวมทั้งการรับสัญญาณโทรทัศน์ที่ส่งออกอากาศ

"เมื่อโทรทัศน์ ไม่สามารถที่จะไปได้ทุกซอกทุกมุม ของประเทศ ความ ชัดเจนไม่เท่าเทียมกัน เคเบิลทีวีก็ขึ้นมาทดแทน เพราะฉะนั้น เราว่าไปก็เป็น เรื่อง ของธรรมชาติจริง ๆ ในเรื่องของความต้องการ ในที่หนึ่งได้ดู อีกที่หนึ่งไม่ได้ดู ความต้องการก็ย่อมเกิดขึ้น ในสิ่งที่ไม่มีโอกาสเท่าเทียมคนอื่น ในขณะที่เดียวกัน ทัพพลาย (Supply) ก็เกิดตามมา จากนักลงทุนซึ่งเขาได้คาดการณ์มองเห็นถึง ความต้องการที่เกิดขึ้น จึงได้ตอบสนองจุดนี้เอง เคเบิลทีวีจึงได้เกิด" ⁴

คุณบำรุง วสันตกร ได้กล่าวถึงจุดเด่นของโทรทัศน์บอกรับสมาชิกว่า ⁵

"สำหรับสมาชิกโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ชลบุรี หากต้องการชมรายการ ภาพยนตร์ใหม่ ชัดเจน เพียงโทรศัพท์เข้ามาขอ ให้ออกอากาศ ซ้ำอีกครั้งได้ โดย ทางผู้ดำเนินรายการ จะจัดให้ทันที ซึ่งเป็นบริการที่ตอบสนองได้มากกว่าโทรทัศน์"

³ อ้างแล้ว, หน้า 23

⁴ อ้างแล้ว, หน้า 17

⁵ สัมภาษณ์, คุณบำรุง วสันตกร, 8 ตุลาคม 2535

จุดเด่นของโทรทัศน์บอกรับสมาชิก นอกจากจะเข้ามาแก้ไขในพื้นที่รับสัญญาณโทรทัศน์ปกติไม่ชัดเจนแล้ว ยังอาศัยความแปลกใหม่ ในการไม่มีโฆษณาคั่นรายการ พร้อมเทคนิคการนำเสนอรายการ โดยตัดรายการที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นรายการที่แตกต่างจากโทรทัศน์ธรรมดา นอกจากนี้ สมาชิกโทรทัศน์บอกรับสมาชิกในส่วนภูมิภาค ยังสามารถ โทรศัพท์ไปขอชมรายการที่ต้องการรับชมได้ทันที จากจุดเด่นนี้ เพื่อดึงผู้ชมออกไปจากสื่อเดิมที่มีอยู่หรือการจัดปริมาณผู้ชมใหม่ นั่นคือการช่วงชิงส่วนแบ่งผู้ชม (Share of Audience) และยังมีศักยภาพ ที่จะมัลผลสืบเนื่องไปถึงเศรษฐกิจในระยะยาวของการประกอบกิจการ

1.2 บ่งบอกภาพพจน์ของผู้บอกรับเป็นสมาชิก

แรงจูงใจอีกส่วนหนึ่ง ที่ผู้รับสารบอกรับเป็นสมาชิก คือการเสริมภาพพจน์ของผู้บอกรับเป็นสมาชิก โดยมีผู้ให้ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ ไว้ดังนี้

คุณกิตติศักดิ์ สุวรรณโกสิน กล่าวว่^๘

"ในระยะแรก ทีวีซี มี 2 ช่อง รายการจะเป็นภาษาอังกฤษหมด เห็นได้ชัดว่า เขาต้องการกลุ่มผู้ชม ระดับบน (Upper Class) กล่าวได้ว่า มีความรู้ มีฐานะดีพอสมควรเพราะต้องจ่ายเงินไม่ได้ดูฟรี รายการที่ออกอากาศ เป็นรายการที่นำมาจากต่างประเทศทั้งสิ้น"

^๘ อ้างแล้ว, หน้า 41

คุณสมชาย กรุสวนสมบัติ กล่าวว่⁷

"เมื่อโทรทัศน์บอกรับสมาชิกออกมา เขาเริ่มต้นที่ตลาดบน และเก็บค่าสมาชิกแพง โดยเล่นเรื่องต่างประเทศซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกตัดแล้วเพราะคนที่มีสตางค์ เขามีรสนิยมอินเตอร์* อยู่แล้ว"

จากแนวคิดรูปแบบการดำเนินชีวิตในสังคม กล่าวไว้ว่า ความแตกต่างของการดำรงชีวิตในสังคม จะเป็นเครื่องชี้ฐานะทางเศรษฐกิจ ในกรณีโทรทัศน์บอกรับสมาชิก จากการศึกษาพบว่า นอกจากจะเข้ามาแก้ไข้ปัญหา ในการรับสัญญาณโทรทัศน์ พร้อมความแตกต่างทางด้านรายการแล้ว ยังมีความหมายแฝงเพื่อเป็นการแสดงความแตกต่าง ของการดำเนินชีวิตที่ดีกว่ากลุ่มชนในสังคมเดียวกัน โดยเป็นเครื่องบ่งบอกถึงภาพพจน์ ของผู้บอกรับเป็นสมาชิก หลายด้านด้วยกัน เช่น

- เป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เพราะต้องชำระค่าสมาชิกและค่าบริการรายเดือน
- เป็นคนทันสมัย ที่ติดตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อย่างสม่ำเสมอ ตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ อยู่เสมอ
- เป็นผู้มีการศึกษาสูง เพราะต้องรับฟังเสียงภาษาอังกฤษ ได้เป็นอย่างดี จึงจะเข้าใจเรื่องที่นำเสนอ ทั้งนี้เพราะ สองในสามช่อง นำเสนอเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด

⁷ อ้างแล้ว, หน้า 43

* อินเตอร์ มาจาก International หมายถึง นานาชาติ

คุณฉัตรชัย บุญญาสัย กล่าวว่า⁸

"ในระยะแรก เป็นการบ่งบอกสถานะภาพของผู้บอกรับเป็นสมาชิก แต่ในระยะยาว อาจมีสื่อชนิดอื่นเข้ามาทดแทน"

คุณเผด็จ หวังน้ำ กล่าวว่า⁹

"เหตุที่เรานำเสนอรายการ เฉพาะลูกค้าในกลุ่มตลาดบน แต่ถ้าเรานำรายการอื่นมาแทรก จะทำให้ กลุ่มเป้าหมายของเราเสียไป เราคิดว่าเรามาถูกทางแล้ว"

จากจุดเด่นนี้เองเป็นแรงจูงใจให้คนในสังคม บอกรับเป็นสมาชิกโทรทัศน์บอกรับสมาชิก เพื่อเป็นเครื่องช่วยเสริมภาพพจน์หลายด้านในสังคมอีกทางหนึ่ง

2. ปัจจัยด้านเนื้อหา เนื้อหาของรายการ เป็นส่วนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการของโทรทัศน์บอกรับสมาชิกดังนี้

2.1 คุณภาพของรายการโทรทัศน์สนองความต้องการของผู้ชมบางกลุ่ม

ภายใต้ยุคแห่งสังคมผู้บริโภค ผู้นำเสนอ ได้แก่ ผู้เป็นเจ้าของกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก มีหน้าที่ผลิตรายการเพื่อความบันเทิงและข่าวสาร เพื่อตอบ

⁸ สัมภาษณ์, คุณฉัตรชัย บุญญาสัย, 17 ตุลาคม 2535.

⁹ สัมภาษณ์, คุณเผด็จ หวังน้ำ, 24 กันยายน 2535.

สนองต่อความต้องการของคนในสังคม ในด้านความบันเทิง ภายใต้วัฒนธรรมมวลชน (Mass Culture) ดังนั้นผู้นำเสนอจึงต้องเสนอความบันเทิงในหลายรูปแบบ เพื่อให้ผู้ชมเลือกรับชม ตามความพึงพอใจ ทั้งนี้เพราะ ผู้รับสารที่มีคุณลักษณะแตกต่างกัน จะมีความสนใจต่อข่าวสารต่างกัน

ลีโอทาร์ด แพลโตยศิริพงษ์ สุกธิโยธิน ได้อธิบายว่า โทรทัศน์ หากปล่อยให้สถานีสื่อเสรีภาพ ในการทำงานแล้ว ในระยะหลังจะเกิดการผลิตที่มีลักษณะซ้ำซากจำเจ ไม่สร้างสรรค์ จนผู้ชมเกิดความเบื่อหน่าย ทำให้มีการรับชมลดลง สถานีจึงต้องดิ้นรน หาทางที่จะทำให้มีจำนวนผู้ชมเพิ่มมากที่สุด เพื่อให้รายได้สูงสุด จากการลงทุน¹⁰

จากการนำเสนอของสถานีโทรทัศน์ในส่วนกลางทั้ง 4 ช่อง (ยกเว้นช่อง 11) ปัจจุบันสนับสนุนการดำเนินกิจการ คือผู้อุปถัมภ์รายการ ซึ่งสถานีโทรทัศน์แต่ละช่อง ต้องมีการค้นคิดวิธีการนำเสนอรายการของตน ให้เป็นที่นิยมของผู้ชมมากที่สุด ยาวนานที่สุดและมีอัตราการรับชมสูงสุด (Rating) หมายถึง สถานีโทรทัศน์ จะได้รับการสนับสนุนจากบริษัทผู้อุปถัมภ์รายการหรือเจ้าของสินค้า (Sponsors) ในด้านการเงิน ซึ่งจะทำให้ การลงทุนผลิตรายการนั้นมีกำไร หรือพอที่จะคุ้มค่าใช้จ่าย จนกระทั่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ มีการโฆษณามากเกินไป จนกระทั่ง คณะกรรมการบริหารวิทยุและโทรทัศน์ได้ออกระเบียบมาควบคุมเวลาในการโฆษณา แต่กระนั้น ก็ยังมีส่วนให้ ผู้ชมบางกลุ่มเริ่มเบื่อการโฆษณา

¹⁰ ศิริพงษ์ สุกธิโยธิน , กลยุทธ์ในการนำเสนอรายการโทรทัศน์รูปแบบปกิณกะบันเทิงพ.ศ. 2532-2535, วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535, หน้า 25

คุณสภาพร โฆษจันทร์ ได้กล่าวถึง โฆษณาไว้ว่า ¹¹

"เมื่อคนดูโทรทัศน์ จากรายการข่าว ๆ ซาก ในที่สุดก็ต้องหาอย่างอื่นมาทดแทน ก็เลยเกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ขึ้นมา โทรทัศน์บอกรับสมาชิกก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่ง ดีที่ไม่มีโฆษณา โทรทัศน์มีโฆษณาอยู่เรื่อย ๆ จนเบื่อ"

เนื่องจากผู้บริโภคในสังคม มีความหลากหลาย ในฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา วัยวุฒิ จึงมีความหลากหลายในความเห็นต่อโทรทัศน์ ที่สนองความต้องการทางด้านบันเทิงและข่าวสาร

คุณสมชาย กรุสวนสมบัติ กล่าวว่า "เราจะเห็นลูกค้าส่วนหนึ่งของเคเบิ้ลทีวี คือคนที่เคยไปเรียน ไปอยู่ ไปทำงานเมืองนอกมา มาถึงก็คิดถึงความหลัง" ¹²

คุณกิตติศักดิ์ สุวรรณโกคิน กล่าวว่า "คนดูที่เขาเคยชินกับการดูทีวีฟรี ๆ มา 30 กว่าปี อยู่มาวันหนึ่งจะให้เขาเสียเงินเพื่อที่จะดูทีวี เขายังต้องการอะไรที่มันดีกว่าหรือแปลกกว่า ต้องการสิ่งที่ทีวีธรรมดาไม่มี สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ เขาอยากดูสิ่งที่มีคุณภาพและอาจราคาแพงโฆษณา" ¹³

¹¹ อ้างแล้ว, หน้า 18

¹² อ้างแล้ว, หน้า 43

¹³ อ้างแล้ว, หน้า 41

แกรนแฮม จากคีรีชัย คีรีกาเยะ และกาญจนา แก้วเทพ กล่าวว่า ¹⁴

"สื่อมวลชน ผลิตเนื้อหาเพื่อใช้ประโยชน์ การแลกเปลี่ยนค่านิยม ภายใต้ความกดดันของความต้องการขยายตลาดและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของเจ้าของผลที่ตามมาคือ สื่อมวลชนขาดความเป็นอิสระและมีความจำเป็นที่ต้องให้ความสนใจต่อตลาดที่มีขนาดใหญ่มาก หลีกเลียงภัยในรูปแบบต่าง ๆ ละเลยกลุ่มผู้รับสารขนาดเล็ก"

เมื่อโทรทัศน์ สนองความต้องการของคนกลุ่มใหญ่ แต่ไม่สนองความต้องการของคนส่วนน้อย การต่อรองกับผู้อุปถัมภ์รายการ จึงเป็นเรื่องของคนกลุ่มใหญ่เท่านั้น การมีรายการสำหรับคนกลุ่มน้อย จึงค่อย ๆ หาย ไปจากผังรายการ หรือไม่สนองความต้องการเลย แต่คนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อสูง จึงเริ่มมองหาทางเลือกใหม่ที่จะเข้ามาทดแทนความบันเทิงที่ขาดหายไปและโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ก็เป็นทางเลือกหนึ่ง que เข้ามาตอบสนองความต้องการ

3. ปัจจัยด้าน สังคม เศรษฐกิจ การเมือง

โดยปกติแล้ว ปัจจัยด้านนี้จะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก หากเรามองอีกแง่มุมหนึ่ง จะพบว่า ปัจจัยด้านนี้จะเป็นแรงกดดันทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกในการส่งเสริมพัฒนาการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ดังนี้

¹⁴ อ้างแล้ว, หน้า 73

3.1 แรงจูงใจทางเศรษฐกิจ

เป็นปัจจัย ส่งเสริมที่สำคัญอันหนึ่ง ต่อการจูงใจให้บริษัทผู้ดำเนินกิจการ โทรทัศน์บอกรับสมาชิก ตัดสินใจเข้ามาดำเนินกิจการ เพราะถือเป็น ธุรกิจการค้า ประเภทหนึ่ง ซึ่งผู้ประกอบการย่อมมีเป้าประสงค์ ในการแสวงหากำไร

ศิริพงษ์ สุทธิโยธิน ได้ศึกษา"กลยุทธ์ในการนำเสนอรายการโทรทัศน์รูปแบบปกิณกะบันเทิง พ.ศ.2532-2535" กล่าวว่¹⁵

"ธุรกิจที่เกี่ยวกับโทรทัศน์ เป็นธุรกิจที่สามารถสร้างผลกำไรได้ อย่างมหาศาล"

คุณสภาพร โฆษจันทร์ กล่าวถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจว่า¹⁶

"การลงทุนในงานอย่างนี้ ไม่ได้คิดแค่ 1-2 ปี ถ้าต่ำกว่านี้ นักลงทุน 2 บริษัทไม่ลงทุนแน่ ระยะเวลายาว จุดนี้หมายความว่า เขาต้องยอมขาดทุน ดูคร่าว ๆ จุดคุ้มทุน 4-5 ปี ขึ้นไป ต่อจากนั้นกำไรจะเกิดและคุ้มไปอีกเท่าไร"

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ จึงเป็นแรงจูงใจให้นักธุรกิจสนใจที่จะเข้ามาดำเนิน ธุรกิจประเภทนี้ ตราบใดที่นักธุรกิจ ยังมีการคาดหวังผลตอบแทนทางธุรกิจอยู่ ก็จะมี ความกล้า ที่จะเข้ามาดำเนินธุรกิจประเภทนี้ เมื่อมีผู้มาลงทุนประกอบกิจการ

¹⁵ อ่างแล้ว, หน้า 2

¹⁶ อ่างแล้ว, หน้า 28

เพิ่มขึ้น ก็จะมีการแข่งขัน ในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านคุณภาพรายการและการบริการ รวมทั้งการปรับปรุงด้านเทคนิค ก็จะได้รับการพัฒนาตามไปด้วย เพื่อการครองใจลูกค้าให้สมัครเป็นสมาชิกและชำระค่าบริการให้นานที่สุด

3.2 นโยบายของรัฐ

นโยบายของรัฐบาลแต่ละยุค จะปิดกั้นสื่อมวลชนมาโดยตลอด โดยเฉพาะสื่อมวลชนทางด้านโทรทัศน์ การเกิดโทรทัศน์บอกรับสมาชิก เท่ากับเป็นการเกิดสถานีโทรทัศน์ขึ้นม่อีก 1 สถานี ฉะนั้นประเด็นรัฐบาลสร้างไว้ คือ "ความมั่นคงของชาติ" เพราะสื่ออื่นนอกจากจะสามารถสร้างความบันเทิงแล้ว แมคเควล์ได้กล่าวไว้ในทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ว่า ยังมีหน้าที่ในการกระตุ้นเร่งเร้า (Mobilization) ชี้นำสังคมหรือผู้รับสาร อย่างมีอิทธิพลด้วย

สนานจิตต์ บางสพาน กล่าวไว้ในที่วิบูลว่า ¹⁷

"โดยกฎหมายของบ้านเรา ห้ามเอกชนครอบครองหรือเป็นเจ้าของ วิทยุโทรทัศน์อยู่แล้ว ที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ เป็นการเลี่ยงบาลีทางกฎหมาย คือเอกชนลงทุนแล้วยกทุกอย่างให้เป็นของรัฐ"

กิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกถือว่าเป็นสื่อมวลชนชนิดหนึ่งที่มีทั้ง ผู้ส่งสาร สารและผู้รับสาร ซึ่งเป็นองค์กรในฐานะผู้ผลิตสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะสื่อมวลชนประเภทวิทยุและโทรทัศน์ ในอดีตที่ผ่านมา รัฐบาลไม่เคยอนุมัติให้เอกชนรายใด

¹⁷ นิตยสารที่วิบูล, ตุลาคม 2534, หน้า 106

ได้รับการอนุมัติให้จัดตั้ง สถานีวิทยุและสถานีโทรทัศน์ และดำเนินกิจการโดยไม่มี การควบคุม ที่ผ่านมากการดำเนินกิจการของเอกชน สามารถดำเนินการโดย การ ขอสัมปทานจากรัฐบาล หรือหน่วยงานของรัฐ ที่เป็นเจ้าของสถานีมาโดยตลอด ฉะนั้นการจัดตั้งสถานีวิทยุและสถานีโทรทัศน์ หรือการดำเนินกิจการในลักษณะอย่างนี้ โดยอิสระ จึงเป็นเรื่องที่ไม่สามารถทำได้

"แนวนโยบายกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งได้รับอนุมัติ จากคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 28 มีนาคม 2532 ได้ใช้ถ้อยคำว่า "ไม่ควรอนุญาต เว้น แต่เพื่อปฏิบัติงานตามแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ"¹⁸

จนกระทั่งรัฐบาลในยุค ฯพลฯพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในการประชุม คณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2532 ได้เปิดช่องว่างไว้ว่า "ไม่ควรอนุมัติ เว้นแต่เพื่อปฏิบัติงานตามแผนงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ"

เมื่อนำแนวคิด เรื่องสื่อสารมวลชนกับบริบททางสังคมมาเป็นกรอบใน การศึกษา ซึ่งเกิร์บเนอร์ กล่าวว่าการทำงานที่สื่อสารมวลชนย่อมต้องทำงานภายใต้ ความกดดันของภวาระเบียดต่าง ๆ นอกจากจะเป็นปัจจัยที่เข้ามาควบคุมการทำงาน แล้ว ยังเป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดกิจการในรูปแบบต่าง ๆ ดังการเกิดของกิจการ โทรทัศน์บอกรับสมาชิกในส่วนกลาง และภวาระเบียดหนึ่งที่เป็นปัจจัยส่งเสริม ให้เกิด กิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกอย่างเต็มรูปแบบคือ

¹⁸ อ้างแล้ว, หน้า 42

"มติคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 28 มีนาคม 2532 ดังนี้

1. เห็นชอบในหลักการ ให้มีการดำเนินกิจการโทรทัศน์ระบบบอกรับเป็นสมาชิก
2. แผนการดำเนินงานเรื่องนี้ ให้ อ.ส.ม.ท. และททท. รับไปพิจารณา ดำเนินการให้เป็นไปตามแนวนโยบายกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่ได้รับอนุมัติจาก ครม. เมื่อ 28 มีนาคม 2532
3. ให้ดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายต่อไป"¹⁹

นโยบายด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ขึ้นในสังคมไทย บริษัทที่ดำเนินกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก พร้อมทั้งจะบรรจुरายการส่งเสริมการท่องเที่ยวไว้ในผังรายการ ตามข้อกำหนดขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทยและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เมื่อองค์ประกอบทุกอย่างมีความพร้อม ตามกฎเกณฑ์ทางด้านกฎหมายและการเมืองตามความหมายของ เกิร์บเนอร์ คือ นโยบายของรัฐบาล กิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกอย่างเต็มรูปแบบจึงได้เกิดขึ้น และพัฒนาไปตามขอบเขต ที่รัฐบาลกำหนด ซึ่งการพัฒนากิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก จะขยายขอบเขตได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐ ที่จะ เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการ

3.3 องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย

"องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย เป็นองค์กรของรัฐที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกา จัดตั้งองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2520

¹⁹ อ่างแล้ว, หน้า 42

มีวัตถุประสงค์ และอำนาจหน้าที่ ในการดำเนินกิจการสื่อสารมวลชน รวมทั้ง กิจการที่เกี่ยวข้องหรือต่อเนื่องใกล้เคียง กับกิจการสื่อสารมวลชนให้มีความคล่องตัว มีประสิทธิภาพ ถูกต้องรวดเร็ว เป็นที่เชื่อถือแก่สาธารณชน ตามนโยบายของรัฐบาล กิจการโทรทัศน์ระบบบอกรับเป็นสมาชิก เป็นกิจการสื่อสารมวลชนอีกแขนงหนึ่ง ตาม โครงการ อ.ส.ม.ท. ที่จะต้อง ดำเนินกิจการ เพื่อให้บริการแก่สาธารณชนตาม พระราชกฤษฎีกาดังกล่าว และสามารถดำเนินกิจการ ตามภารกิจหน้าที่ได้ โดยมี กฎกระทรวงยกเว้น ไม่ต้องขออนุญาต ตามพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุ โทรทัศน์" ²⁰

"วันที่ 6 มีนาคม 2527 คณะรัฐมนตรี ให้หน่วยงานรัฐวิสาหกิจกำหนด แนวทางการดำเนินงานด้านต่าง ๆ สำหรับโครงการจัดตั้งโทรทัศน์ตามสาย ดังนั้น ในวันที่ 22 สิงหาคม 2527 อ.ส.ม.ท. จึงกำหนดที่จะดำเนินการโทรทัศน์ทางสาย ระบบบอกรับสมาชิก" ²¹

องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย จึงเป็นหน่วยงานภายนอก ที่มีผล กระทบโดยตรงกับ โทรทัศน์บอกรับสมาชิก ระบบ อาร์เอสทีวี เพราะเป็นผู้ดูแล โทรทัศน์บอกรับสมาชิกโดยตรง โดยการให้สัมปทานแก่บริษัทผู้ดำเนินการโทรทัศน์ บอกรับสมาชิก 2 บริษัทด้วยกัน คือ บริษัทอินเตอร์เนชั่นแนล บรอดคาสติ้ง คอร์ปอเรชั่น จำกัด กับบริษัทสยาม บรอดแคสต์ติ้ง แอนด์คอมมิวนิเคชั่น จำกัด โดย

²⁰ อ้างแล้ว, หน้า 42

²¹ รายงานการสัมมนาทางวิชาการ, เคเบิลทีวี: บทบาทใหม่ต่อสังคมไทย คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 26 ตุลาคม 2532 หน้า 71

มีอายุการสัมปทาน 20 ปี การดำเนินการของแต่ละบริษัทอยู่ในรูปคณะกรรมการ ซึ่งมีผู้แทน อ.ส.ม.ท. และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เข้าร่วมอยู่ในคณะกรรมการด้วย เพื่อควบคุมการดำเนินการด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านรายการที่จะนำออกอากาศ ต้องผ่านการตรวจสอบจากองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทยก่อน นอกจากนี้มีการควบคุมรายได้ และผลประโยชน์ที่ อ.ส.ม.ท. จะได้รับ จากการดำเนินกิจการ

จากการศึกษาสาระสำคัญ ในสัญญาร่วมดำเนินการ ให้บริการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกระหว่าง อ.ส.ม.ท. กับบริษัทในสวนกลาง ทั้ง 2 บริษัท พบว่า องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นเจ้าของความถี่ ผู้ให้สัมปทาน บริษัทผู้ประกอบกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก มาดำเนินการเชิงธุรกิจ และยังคงดูแลควบคุมกิจการ ด้านรายการของแต่ละบริษัทซึ่งต้องผูกพันกับสัญญาที่สามารถดำเนินกิจการได้ไม่เกิน 20 ปี ตามอายุสัญญา หลังจากเซ็นสัญญาแล้ว ภายใน 180 วัน บริษัทยังต้องมอบอุปกรณ์ในการดำเนินงาน และโอนหุ้นร้อยละ 5 ของหุ้นทั้งหมด แต่ไม่เกิน 5 ล้านบาท ให้ อ.ส.ม.ท. ด้วยซึ่งในระหว่างการดำเนินการ ต้องจ่ายเงินค่าสัมปทานร้อยละ 6.5 ของรายได้ก่อนหักค่าใช้จ่าย ตลอดอายุสัมปทาน แต่รวมแล้วภายใน 20 ปี ต้องไม่ต่ำกว่า 120,895,000 บาทและเมื่อครบอายุสัญญา บริษัทจะต้องมอบอุปกรณ์ ที่ใช้กับสมาชิก ภายใน 60 วัน รวมมูลค่า ไม่ต่ำกว่า 50 ล้านบาท

หากมองอีกด้านหนึ่งแล้ว กิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากไม่มีหน่วยงานของรัฐรับรองการดำเนินงาน ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าการประกอบกิจการในลักษณะองค์กรผู้ผลิตการสื่อสารมวลชน ประเภทวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เอกชนจะดำเนินการโดยอิสระไม่ได้ ถ้าไม่มีหน่วยงานของรัฐรับรองและให้สัมปทานการที่หน่วยงานของรัฐเปิดโอกาสให้เอกชน เข้าไปดำเนินการขอสัมปทาน

ร่วมลงทุนกับ องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทยนั้น เป็นปัจจัยหนึ่ง ที่มีส่วนส่งเสริมให้เกิดการดำเนินกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก และการที่มีการดูแลกิจการ ทั้งนี้เพราะกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก เป็นองค์การสื่อสารมวลชน ในฐานะผู้ผลิตสื่อสารมวลชน เป็นองค์กรระบบเปิด ผู้รับสารมีความหลากหลายในวัยวุฒิ จึงต้องมีการดูแลพิจารณาถึงความเหมาะสมต่อสังคมไทยด้วย โดยเฉพาะยังไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบโดยตรง ตามมติคณะรัฐมนตรีจึงต้องให้องค์การสื่อสารมวลชนรับผิดชอบไปพลางก่อน จนกว่าจะมีกฎกระทรวงที่เกี่ยวกับโทรทัศน์บอกรับสมาชิกออกมาอีกครั้ง

3.4 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

"จากมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2532 ในข้อ 2 บัญญัติไว้ว่าแผนการดำเนินงานในเรื่องนี้ให้อ.ส.ม.ท.และ ททท.รับไปพิจารณาดำเนินการ"²²

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เข้ามามีส่วนเป็นปัจจัยอันหนึ่ง ตามมติคณะรัฐมนตรี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่ง ของการเกิดกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกระบบ อาร์เอสทีวี ตามนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย จึงได้บรรจุรายการส่งเสริมการท่องเที่ยวไว้ในแผนการจัดกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกไว้ด้วย โดยมีผู้แทนจาก ททท. เข้าร่วมเป็นกรรมการในคณะทำงาน ที่ทำหน้าที่พิจารณาประเด็นที่สำคัญต่าง ๆ ในการจัดทำ การให้บริการโทรทัศน์บอกรับเป็นสมาชิก จากการประชุมคณะทำงานร่วม อ.ส.ม.ท. กับ ททท. ผู้แทนของ ททท.ได้รายงานผลการประชุมดังนี้

²² อ้างแล้ว, หน้า 40

"1. ทางบริษัทผู้ดำเนินกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก จะพยายามดำเนินการจัดทำรายการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามเนื้อหาที่กลุ่มทำงาน ททท. เสนอ โดยจะเป็นตัวหนังสือกราฟิค ในหัวข้อที่ 1 การบริการนักท่องเที่ยว และหัวข้อที่ 4 การทำสารคดีของ ททท. เฉพาะที่เป็นภาษาอังกฤษไปแพร่ภาพก่อน

2. ททท. เสนอน่าจะได้จัดช่วงของการเสนอรายการ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้ง 2 ช่วง วันละไม่ต่ำกว่า 3 ชั่วโมง อาจจะเป็นช่วงเช้า 06.00 น. - 08.00 น. และช่วงหลังข่าวภาคค่ำซึ่งทาง อ.ส.ม.ท. และบริษัทฯ รับว่าคงจะดำเนินการให้ได้ แต่จะเน้นที่ช่วงข่าวและกีฬาเป็นหลัก"²³

จากการศึกษาพบว่า ททท. เข้ามามีส่วนร่วม เป็นปัจจัยอันหนึ่งของการดำเนินกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกเพื่อการประชาสัมพันธ์ประเทศไทยตามนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และคาดว่าชาวต่างชาติจะให้ความสนใจรับชมรายการกันมาก เพราะส่วนหนึ่งของรายการ ได้นำเข้าเผยแพร่ไปยังโรงแรมต่าง ๆ ที่มีนักท่องเที่ยว จากต่างชาติ เข้าพักอาศัยอยู่ จึงเป็นโอกาสอันดี ที่จะส่งเสริมความเข้าใจอันดี ในการให้ข้อมูลในการท่องเที่ยวในประเทศไทย จะเป็นประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอันมาก ซึ่ง ททท. ได้กำหนดให้มีรายการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทย วันละ ไม่ต่ำกว่า 3 ชั่วโมง ปัจจัยด้านนี้ นอกจากจะมีส่วนให้เกิดกิจการแล้ว ยังเป็นปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการของโทรทัศน์บอกรับสมาชิก จากการให้ความสนใจของนักท่องเที่ยว เป็นผลให้โรงแรมและที่พักอาศัยต่าง ๆ บอกรับเป็นสมาชิก กันอย่างแพร่หลาย

²³ อ่างแล้ว, หน้า 41

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยกำหนดที่ส่งเสริมพัฒนาการของโทรทัศน์บอกรับสมาชิกในประเทศไทย ไม่ได้เกิดเนื่องจากสาเหตุปัจจัยกำหนดใด ๆ ตามที่กล่าวมา เพียงปัจจัยเดียว แต่จะเป็นไปในลักษณะของการเป็นผลร่วมกันของปัจจัยตัวกำหนด แต่โดยภาพรวมแล้ว การพัฒนาการของโทรทัศน์บอกรับสมาชิกในประเทศไทยเป็นผลมาจาก การให้ความสนใจ บอกรับเป็นสมาชิกโทรทัศน์บอกรับสมาชิก เมื่อมีสมาชิกมากขึ้น จะเป็นปัจจัยสนับสนุนด้านค่าสมาชิกและค่าบริการมากขึ้น ส่งผลให้ บริษัทผู้ประกอบการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก มีทุนที่จะปรับปรุงคุณภาพของรายการ และการบริการเพิ่มขึ้น เป็นผลให้โทรทัศน์บอกรับสมาชิกได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าตามไปด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อุปสรรคของการดำเนินงานของโทรทัศน์บอกรับสมาชิก

โทรทัศน์บอกรับสมาชิก นับเป็นสถาบันสื่อสารมวลชน สถาบันหนึ่ง ที่มีความสัมพันธ์กับสถาบันอื่น ๆ ในสังคม ดังนั้น การดำเนินงานขององค์กรสื่อสารมวลชนย่อมตกอยู่ภายใต้ความกดดันของบริบท ทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ รวมทั้งข้อกฎหมายต่าง ๆ ในช่วงเวลานั้น ๆ อันเป็นข้อจำกัดบางประการ ในการดำเนินงาน และการพัฒนากิจการ

จากข้อสันนิษฐาน ที่ว่า บริบททางผู้รับสาร เนื้อหา สังคม เศรษฐกิจ การเมือง ยังเป็นอุปสรรค ต่อการพัฒนากิจการสื่อสารมวลชน ด้านโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ซึ่งข้อสันนิษฐานนี้ มีความสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องสื่อสารมวลชนกับบริบททางสังคม ในแง่ที่ว่า แนวคิดนี้ได้เสนอว่าสื่อสารมวลชน ย่อมต้องดำเนินกิจการภายใต้กฎระเบียบต่าง ๆ เช่น ผู้มีอำนาจทางกฎหมายและการเมือง การแข่งขันกับสื่ออื่น ๆ และผู้ชม

บริบทที่มีผลกระทบต่อพัฒนาการของโทรทัศน์บอกรับสมาชิก มีดังนี้

1. ปัญหาด้านผู้รับสาร

ผู้รับสารในที่นี้คือ สมาชิกที่บอกรับเป็นสมาชิกและชำระค่าบริการ กิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ซึ่งเป็นรายได้ทางเดียวของโทรทัศน์บอกรับสมาชิก จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปตามระบบเศรษฐกิจและการเมืองทำให้พฤติกรรมของผู้รับสารเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ตามทฤษฎีวิวัฒนาการมนุษย์วิภาค ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของผู้รับสารขึ้นอยู่กับความพึงพอใจ จากตัวสินค้าและบริการ

ร.ต.ฉลาด กล่าวว่²⁴

"โทรทัศน์บอกรับสมาชิก ในส่วนภูมิภาค ช่วยสร้าง ความบันเทิงและ ข่าวสาร ให้กับคนในระดับกลางถึงระดับล่าง"

คุณสมชาย กรุสวนสมบัติ ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องตลาดว่²⁵

"ผมเห็นว่า เมืองไทยมีตลาด 2 ตลาดมาตลอด คือตลาดบนกับตลาดล่าง ต่อมาเรียกให้ไพเราะ ว่าเป็นตลาดลูกกรุงกับตลาดลูกทุ่ง"

เมื่อการขายสินค้าและบริการของโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ขึ้นอยู่กับการ กำหนดของผู้บริโภค จึงเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินกิจการ โดยเฉพาะ การเผยแพร่รายการและบริการสมาชิก ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจ ที่สมาชิกจะเป็น ผู้กำหนด นอกจากนั้น ผู้รับสารบางกลุ่ม มีความสนใจจะรับสารเฉพาะรายการ จะมี ความต้องการให้จัดรายการประเภทที่ผู้รับสารต้องการมาก ๆ เช่น ต้องการรับชม ข่าวสารตลอดเวลา ต้องการให้มีกีฬา มาก ๆ หรือมีเฉพาะรายการบันเทิง เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะตลาดของผู้รับสาร มีความหลากหลาย ซึ่งสามารถ แบ่งออกได้ 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

1.1 ผู้รับสารกลุ่มตลาดบน เป็นกลุ่มเป้าหมายของโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ในส่วนกลาง เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการซื้อสูง ทั้งนี้เพราะเป็นกลุ่มที่มีฐานะทาง

²⁴ สัมภาษณ์, ร.ต.ฉลาด วรฉัตร, 23 กันยายน 2535.

²⁵ อ้างแล้ว, หน้า 43.

เศรษฐกิจดี มีการศึกษาสูง และเป็นกลุ่มที่ติดตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอ

1.2 ผู้รับสารกลุ่มตลาดล่าง เป็นตลาดที่มีผู้รับสารที่มีเป็นจำนวนมากเมื่อเทียบกับกลุ่มตลาดบน แต่มีกำลังซื้อต่ำ ความแตกต่างนี้รวมถึงศักยภาพโดยรวมของแต่ละบุคคลด้วย เป็นผลให้ความสนใจในการเปิดรับสาร มีความแตกต่างกันไปด้วย ผู้รับสารกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มเป้าหมายของโทรทัศน์บอกรับสมาชิกในส่วนภูมิภาค

จากความหลากหลาย ในกลุ่มผู้รับสาร บริษัทผู้ดำเนินกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกในส่วนกลาง เลือกที่จะจัดรายการเพื่อสนองความต้องการของผู้รับสารในกลุ่มตลาดบน และผู้ดำเนินกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกในส่วนภูมิภาค เลือกที่จะนำเสนอรายการเพื่อสนองความต้องการของผู้รับสารในกลุ่มตลาดล่าง ทั้งนี้จากการนำผังรายการ ของบริษัทผู้ดำเนินกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกมาศึกษาพบว่ารูปแบบของรายการ แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง แต่จะมีความเหมาะสม ในระหว่างกลุ่มผู้รับสาร ในแต่ละประเภทของโทรทัศน์บอกรับสมาชิก เพื่อสนองความต้องการในการรับชมรายการและการบริการ ทั้งนี้เพราะสมาชิกมีอิทธิพลสูงที่สุดในการเลือกหรือไม่เลือกซื้อสินค้าและบริการ ขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้รับสารที่มีความไม่แน่นอน ในความต้องการที่เปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม

คุณสุทธิพงษ์ ภิบาลกุล ได้กล่าวถึงบริบทด้านผู้รับสารว่า ²⁶

"ความพอใจของลูกค้าขึ้นอยู่กับบริการถ้าพูดถึงโทรทัศน์บอกรับสมาชิก

²⁶ อ่างแล้ว, หน้า 25.

เราบริการด้านเทคนิค ด้านรายการ รวมถึงคุณภาพ ความใส่ใจในการปรับปรุงบริการ ผมไม่ได้คิดว่าคนดูวันนี้ต้องการอย่างนี้ แล้วพรุ่งนี้ต้องการเหมือนเดิม ผมคิดว่าผู้บริโภคทั่วไปความต้องการเปลี่ยนไปตามความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมของโลก ของตลาด"

ปัญหาด้านผู้รับสาร จึงส่งผลกระทบต่อการค้าเนินกิจการ ในด้านเงินทุน ทั้งนี้เพราะ ไม่มีผู้รับสารรายใดจะเป็นสมาชิกไปตลอดชีพ ทั้งนี้ความมั่นคงในฐานะทางเศรษฐกิจของบริษัทผู้ดำเนินการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก มาจากการชำระค่าบริการและการบอกรับเป็นสมาชิก สมาชิก จึงเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ต่อการค้าเนินกิจการ ในด้านความมั่นคงในฐานะทางเศรษฐกิจ และการคัดเลือกรายการและการบริการ ของบริษัทผู้ดำเนินการบอกรับสมาชิก

2. ปัญหาด้านเนื้อหา

คุณสถาพร โฆษจันทร์ กล่าวถึงรายการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกว่า ²⁷

"รายการซึ่งต้องออกอากาศ 24 ชั่วโมง มี 3 ช่อง รวม 72 ชั่วโมง มากมายกว่า โทรทัศน์หลายเท่า โทรทัศน์ช่วงแรกออกอากาศกันช่องละ 8 ชั่วโมง อาจจะมีบางช่อง 10 ชั่วโมง โทรทัศน์บอกรับสมาชิกมากกว่าถึง 2-3 เท่า"

คุณบำรุง วสันตกร กล่าวถึงเรื่องลิขสิทธิ์ว่า ²⁸

²⁷ อ้างแล้ว, หน้า 19.

²⁸ สัมภาษณ์, คุณบำรุง วสันตกร, 8 ตุลาคม 2535.

"ที่นี่ไม่มีปัญหา เพราะทุกวันนี้เราแลกเปลี่ยนข่าวกันอยู่แล้ว จึงไม่ได้รับผลกระทบ ส่วนลิขสิทธิ์ภาพยนตร์จากต่างประเทศ เขาเป็นตัวแทนจำหน่ายไม่ใช่เจ้าของลิขสิทธิ์ ที่ผ่านมายังไม่มีปัญหาเกิดขึ้น"

ปัจจัยด้านเนื้อหา เป็นปริบทภายใน ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการในการตัดสินใจคัดเลือกเนื้อหาเพื่อนำเสนอสมาชิกให้สอดคล้องกับความต้องการให้มากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากสมาชิกมีความหลากหลาย ในการสนใจรับชมรายการ เนื้อหาของรายการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกจึงต้อง จัดแบ่งประเภทเพื่อสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละกลุ่ม จากการพยายามตอบสนองความต้องการของสมาชิกในด้านเนื้อหาของรายการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก จึงเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินกิจการดังนี้

2.1 ปริบทด้านจำนวนรายการ จากการดำเนินรายการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก โดยมีการแพร่ภาพตลอด 24 ชั่วโมง ทุกช่อง และทุกวัน เมื่อแต่ละบริษัทมีการเพิ่มจำนวนช่องรับสัญญาณไปยังสมาชิกเพิ่มมากขึ้นผู้ดำเนินกิจการของแต่ละบริษัท จะต้องหารายการมาป้อนให้เต็มเวลาในการออกอากาศ ซึ่งจะเป็นอุปสรรคในการคัดเลือกเนื้อหารายการ การตรวจสอบเนื้อหาก่อนนำออกอากาศไปยังสมาชิก ที่ต้องใช้เวลาดู หรือจำนวนบุคลากรเพิ่มขึ้น

2.2 ปัญหาด้านลิขสิทธิ์ การนำรายการมาเผยแพร่ไปยังสมาชิก จำเป็นต้องชำระค่าลิขสิทธิ์ ให้กับเจ้าของกรรมสิทธิ์ก่อนนำออกอากาศ ซึ่งค่าลิขสิทธิ์แต่ละรายการจะแตกต่างกันออกไป หากมีสมาชิกเรียกร้องในการรับชมรายการถ่ายทอดสดจากต่างประเทศมาก ๆ จะเป็นผลให้ผู้ดำเนินกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกต้องชำระค่าลิขสิทธิ์ เป็นจำนวนมากตามไปด้วย

3. ปรับปรุงด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง

เป็นปรับภายนอก ที่มีความสัมพันธ์ ต่อองค์กรภายใน คือผู้ดำเนินกิจการ โทรทัศน์บอกรับสมาชิก ในด้านกฎระเบียบ และการควบคุมทางสังคม เพื่อให้คนในสังคม ดำเนินวิถีชีวิตอย่างปกติสุข จึงต้องมีการจัดระเบียบทางสังคม จึงเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินกิจการของโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ดังนี้

3.1 ปรับทางสังคม

เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่สะท้อนภาพความเป็นอยู่ ของคนในสังคม ในเรื่องพัฒนาการของโทรทัศน์บอกรับสมาชิกในประเทศไทย ได้สะท้อน รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

"ในปี 2526 มีการถกแถลงข่าวถึงความพร้อมที่จะดำเนินกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ถึง 2 กลุ่มด้วยกัน คือ บริษัทกรุงเทพโทรทัศน์และวิทยุ และบริษัทเคลียร์วิว อินเตอร์เนชั่นแนล ร่วมกับ อ.ส.ม.ท.ทำให้สื่อมวลชนต่าง ๆ ให้ความสนใจ โดยการแสดงความคิดเห็น มากมาย โดยเฉพาะจากรัฐมนตรีกระทรวงคมนาคม (นายสมัคร สุนทรเวช) แสดงด้วยวาจาในการแสดงนิทรรศการ มีข้อแย้งพอสมควรว่าจะกระทบกระเทือนการผลิตรายการภายในประเทศ วัฒนธรรมตะวันตก เข้ามามีอิทธิพลมากเกินไป เป็นความฟุ่มเฟือยเกินฐานะคนไทย"²⁹

²⁹ อัศวิน, "เคเบิลทีวีและทีวีดาวเทียมเป้าหมายข้างหน้าสำหรับสวรรค์
ในบ้าน, โลกวีดีโอ , 2527, หน้า 107.

จากการศึกษาพบว่า ในช่วงแรกของการเตรียมการจัดตั้งโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ได้มีผู้นำแนวคิด และวิธีดำเนินการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก มาเผยแพร่ต่อสาธารณชน หลายบริษัทด้วยกัน พร้อมทั้งการยื่นข้อเสนอ ขอดำเนินธุรกิจโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ในระบบอาร์เอสทีวี กับองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย และได้รับผลสะท้อนกลับ จากทางสังคม ในการแสดงความคิดเห็นต่อกิจการนี้ อย่างกว้างขวาง ทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยนั้น ได้ให้ข้อสังเกตว่าเกรงว่าเนื้อหาที่น่าเสนอทางโทรทัศน์บอกรับสมาชิกจะควบคุมได้ยาก เป็นผลกระทบวัฒนธรรม และพฤติกรรมของเด็ก ๆ

3.2 ปรับบทบาทเศรษฐกิจ

จากการคาดหวังของผู้ลงทุน ประกอบกิจการด้านสื่อสารมวลชนว่า เป็นธุรกิจที่สร้างกำไรอย่างมหาศาลทำให้มีผู้สนใจเข้ามาลงทุนในกิจการด้านสื่อสารมวลชนในหลายรูปแบบด้วยกัน จึงเป็น " คู่แข่งขัน " ของการประกอบกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก

ในการดำเนินธุรกิจโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ซึ่งถือว่าเป็นทางเลือกใหม่ทางการบันเทิงและข่าวสารจากโทรทัศน์ของผู้ชม ที่จะได้รับตามความสนใจ ความต้องการรับรู้ ไปตามวัย ฐานะ การศึกษา นอกจากโทรทัศน์ปกติ โทรทัศน์บอกรับสมาชิก ยังมีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ที่เสนอเข้ามาเป็นตัวเลือกหนึ่ง ในสังคมไทย จุดประสงค์คือการหาสมาชิกรับชม เมื่อมีหลายตัวเลือกย่อมเกิดความแข่งขัน ที่สำคัญคือการ หากลุ่มเป้าหมายและแย่งชิงลูกค้ากันที่สุดในที่สุด ซึ่งคู่แข่งของโทรทัศน์บอกรับสมาชิกมีหลายประเภทด้วยกัน ดังนี้

โทรทัศน์ปกติ ในการเปิดตัวครั้งแรก ๆ ของโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ในระบบ อาร์เอสทีวี ซึ่งกล่าวว่า โทรทัศน์ปกติ ไม่ใช่คู่แข่งชั้น เพราะลูกค้าเป็นคนละกลุ่ม แต่การเพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิกโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ทำให้โทรทัศน์ปกติต้องหันมาพัฒนาตัวเอง ดังนี้

คุณวีรพล ดวงสูงเนิน กล่าวถึงปัจจัยด้านโทรทัศน์ว่า ³⁰

"ตอนแรกเมื่อ เกิดโทรทัศน์บอกรับสมาชิกขึ้นมา สถานีโทรทัศน์ตกใจมาก ถึงกับขอให้คณะกรรมการบริหารวิทยุและโทรทัศน์ ให้ออกอากาศ ได้ 24 ชั่วโมง"

คุณสุทธิพงษ์ ภิบาลกุล กล่าวถึงโทรทัศน์ 24 ชั่วโมงว่า ³¹

"สำหรับโทรทัศน์ที่เปิดได้ 24 ชั่วโมงนั้น คงจะมีผลกระทบกับเราทั้งในทางตรงและทางอ้อม ทางตรงก็คือ ช่วงหลังเที่ยงคืนไปแล้วจะมีสื่ออื่นให้เลือก ที่จะกระจายความสนใจออกไป ทางอ้อมคือจะเกิดการเปรียบเทียบมากขึ้น ทำให้ต้องมีการจัดรายการให้ ซึ่งทั้งหมดคนที่สุดคนได้คือคนดู เพราะยิ่งมากก็ยิ่งดี มีทางเลือก"

เมื่อให้โทรทัศน์ปกติ ต้องหันมาปรับปรุงรายการ และการดำเนินการของตนเอง เพื่อผลของการเพิ่มจำนวนผู้รับชม ซึ่งจำนวนผู้ชมรายการ จะมีผลต่อผู้สนับสนุนรายการ โดยเป็นลูกค้าที่สำคัญต่อปัจจัยการดำเนินการ กลยุทธ์ในการปรับปรุง ของโทรทัศน์ปกติ เริ่มตั้งแต่ การปรับเปลี่ยนผังรายการ จนกระทั่งการ

³⁰ อ้างแล้ว, หน้า 52.

³¹ จอแก้วก้อศึก 3 เล้า, นิตยสารมีเดีย, 2534, หน้า 51.

อนุมัติให้ออกอากาศได้ ตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อคาดหวังในการดึงกลุ่มผู้ชมรายการ ให้คงอยู่ตลอดไป จึงเป็นปัจจัยปัญหาหนึ่งในการเป็นตัวเลือกหนึ่ง ในกลุ่มผู้รับสาร ของโทรทัศน์บอกรับสมาชิก

โทรทัศน์บอกรับสมาชิกด้วยกัน การเกิดกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกขึ้นมาอีกบริษัทหนึ่ง หลังจากที่ บริษัทอินเตอร์เนชั่นแนล บรอดคาสติ้ง คอร์ปอเรชั่น จำกัด ของ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ประธานกลุ่มชินวัตรคอมพิวเตอร์ ได้รับสัมปทาน และลงนามในสัญญา ในวันที่ 17 เมษายน 2532 หลังจากนั้นในเดือนกรกฎาคม 2533 องค์การสื่อสารมวลชนกึ่งอนุมัติ ให้เอกชนอีกหนึ่งรายเข้าทำสัญญาสัมปทาน ที่เหลืออีกหนึ่งคลื่น ให้กับบริษัทสยาม บรอดแคสต์ติ้ง คอมมิวนิเคชั่น ในเครือของธนาคารโดยมี ประธานกรรมการบริหาร คือนายศิริ กาญจนพาสน์

"เมื่อไทยสกายทีวีเกิดขึ้นมา ทำให้ ไอบีซีต้องปรับปรุงตัวเอง เพื่อรับมือการแข่งขัน"³²

คุณสุทธิพงษ์ ภิบาลกุล กล่าวถึงกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ว่า ³³

"เราเริ่มทดลองออกอากาศเพื่อการเผยแพร่ให้ผู้ชมได้ชมเมื่อ 26 สิงหาคม 2534 ทั้ง 3 ช่อง ตอนนั้นเรายังไม่เก็บค่าสมาชิกแต่อย่างใด เราคิดว่า การเริ่มต้นอะไรสักอย่าง ควรมีการชักช้อมกันบ้าง"

³² อ้างแล้ว, หน้า 22.

³³ อ้างแล้ว, หน้า 26.

เป็นที่น่าสังเกตว่า เอสบีซี ที่เปิดตัวที่หลัง มีการเซ็นสัญญาในเดือนกรกฎาคม 2533 หลังจากนั้นได้เตรียมงานอยู่เกือบ 1 ปี ถึงเปิดแถลงข่าวแนะนำตัวเองเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2534 และเริ่มแพร่ภาพ 24 ชั่วโมงอย่างเต็มรูปแบบ แต่ว่ายังไม่เต็มที่ของงาน เพราะอยู่ในระหว่างการทดสอบ ในวันที่ 26 สิงหาคม 2534 ในการดำเนินการตรงนี้ ถึงแม้ว่าคู่แข่งชั้น โทรทัศน์บอกรับสมาชิกในระบบอาร์เอสทีวี จะยังไม่มีความพร้อมในการดำเนินการ แต่ได้อาศัยความไม่พร้อมเป็นจุดขาย คือตลอดปี 2534 จะยังไม่เก็บค่าบริการ ผู้บอกรับเป็นสมาชิกจะรับการชมรายการได้ฟรี เป็นผลให้สามารถสร้างยอดสมาชิกได้จำนวนหนึ่งโดยการดึงส่วนแบ่งทางการตลาด ของลูกค้าในสินค้าประเภทเดียวกัน ให้บอกรับเป็นสมาชิก

"ในเชิงของด้านการตลาดนั้น การแข่งขันยิ่งรุนแรงก็เท่ากับพลังขับเคลื่อนให้ตลาดขยายตัวมากขึ้น โทรทัศน์ระบบบอกรับสมาชิกก็เช่นกัน ในช่วงที่ ๖๐ปีชุกตลาดคนเดียว แม้จะสบายที่ไม่มีคู่แข่งชั้น และการแข่งขันกับตัวเอง ก็คงไม่มีพลังเท่า โทรทัศน์บอกรับสมาชิก จึงยังเป็นภาพที่กลางเลือนในสายตาของคนทั่วไปคงรับรู้กันอยู่ในกลุ่มเฉพาะเท่านั้น แต่ครั้งที่ไทยสกายทีวีได้นำเสนอกิจการ ตลาดด้านนี้กลายเป็นที่รู้จักในตลาดกรุงเทพฯ "ในเวลาเพียงไม่กี่เดือน"³⁴

การเกิดกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกขึ้นมาอีกบริษัทหนึ่ง แต่ด้วยปัจจัยปัญหาภายในของความพร้อมในด้านการแข่งขัน แต่ได้มีส่วนในการสร้างความเข้าใจกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น พร้อมทั้งเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าการแข่งขันกำลังจะเริ่มต้น ผู้ชมกำลังเปรียบเทียบคุณภาพของรายการ และการบริการ ในการตัดสินใจเลือกบอกรับเป็นสมาชิก

³⁴ อ้างแล้ว, หน้า 44.

โทรทัศนผ่านดาวเทียม

จากการที่รัฐบาลจะเปิดโอกาสให้ประชาชนชาวไทยได้มีโอกาสใช้จานรับสัญญาณโทรทัศนผ่านดาวเทียม โดยไม่มีข้อจำกัดทางด้านคุณสมบัติของผู้ที่ต้องการจะรับชม รายการโทรทัศนต่างประเทศผ่านดาวเทียม โดยการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติวิทยุคมนาคม พ.ศ. 2498 คาดว่าจะแก้ไขเสร็จในปี 2535 พร้อมกับการออกกฎกระทรวง ตามมาเพื่อ กำหนดอัตราค่าธรรมเนียม นับได้ว่ามีส่วนกระตุ้น ความตื่นตัว ให้เกิดความต้องการอยากรู้อยากเห็นโลกกว้างมากขึ้น ในความต้องการรับสัญญาณโทรทัศนผ่านดาวเทียม ซึ่งกำลังเข้ามามีบทบาทไม่แพ้กันกับโทรทัศนบอกรับสมาชิกที่เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่มีศักยภาพ เพราะสามารถรับสัญญาณจากสถานีโทรทัศนต่างประเทศได้เกือบทั่วโลก คาดว่าประมาณ 60 สถานี เพียงแค่ผู้ซ้มนลงทุนซื้อจานรับสัญญาณและอุปกรณ์ติดตั้งครั้งเดียว ประมาณ 8 หมื่นบาท ก็สามารถรับชมรายการโทรทัศนได้ทั่วทุกมุมโลก ซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เข้ามามีส่วนในการแย่งชิงลูกค้า และเป็นตลาดของผู้ซ้มนที่มีศักยภาพในการซื้อ เหมือนกันกับตลาดของโทรทัศนบอกรับสมาชิก แต่ปัจจุบันยังจำกัด เฉพาะผู้ที่อยู่ในวงการบริหาร ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ซึ่งเมื่อรัฐบาลอนุมัติให้ประชาชนมีจานรับสัญญาณโทรทัศนผ่านดาวเทียมโดยไม่มีข้อจำกัดเมื่อไร ลูกค้าบางส่วนของโทรทัศนบอกรับสมาชิก จะหันมาติดตั้งจานรับสัญญาณโทรทัศนผ่านดาวเทียม เพิ่มขึ้น

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ คือรายได้จากการประกอบกิจการ ทั้งนี้เนื่องจากองค์กรผู้ผลิตรายการโทรทัศนบอกรับสมาชิก เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันทางเศรษฐกิจ จึงต้องมีการขยายตลาด เพื่อผลกำไรจากการประกอบกิจการ และเป้าหมายของการขยายตลาด เพื่อผลการเพิ่มยอดสมาชิกเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะเป็นรายได้ทางเดียวที่ผู้ประกอบการโทรทัศนบอกรับสมาชิกจะได้รับ

แต่การดำเนินกิจการทางด้านการตลาด ได้เกิดปัจจัยปัญหา ที่เป็นปริบททางเศรษฐกิจ เนื่องจากมีการคาดหวังของผู้ลงทุนดำเนินธุรกิจด้านนี้ว่า จะได้รับ

ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจมาก ทำให้มีผู้สนใจลงทุนกิจการด้านสื่อสารมวลชน หลายรูปแบบ โดยเฉพาะกิจการที่มีลักษณะเดียวกัน หรือคล้ายกันกับ กิจการของโทรทัศน์บอกรับสมาชิก เช่น โทรทัศน์ปกติ, โทรทัศน์บอกรับสมาชิกและโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ทั้งหมดมีเป้าหมายตรงกันคือ "ลูกค้า" หรือ "สมาชิก" ซึ่งจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความอยู่รอด หรือพัฒนาการของผู้ประกอบกิจการ โดยเฉพาะกิจการที่กล่าวมาซึ่งต่างมีกลุ่มเป้าหมายที่ใกล้เคียงกัน เป็นกลุ่มผู้ชมที่มีศักยภาพในการซื้อสูง และมีอยู่อย่างจำกัด ปริมาณด้านเศรษฐกิจ จึงเป็นปัจจัยปัญหาสำคัญต่อความอยู่รอดและการดำเนินการดำเนินการดำเนินกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก

3.3 ปัญหาด้านการเมือง

การจะดำเนินการใด ๆ ในแต่ละประเทศ ย่อมต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้บริหารของรัฐนั้น ๆ ก่อน ว่าเป็นกิจการที่ถูกต้อง และไม่ทำให้สังคมโดยรวมเดือดร้อน ซึ่งโทรทัศน์บอกรับสมาชิกเป็นกิจการในลักษณะ องค์การสื่อสารมวลชน ในรูปแบบใหม่ของสังคมไทย มีการดำเนินการแปลกแตกต่าง ไปจากโทรทัศน์ธรรมดา จึงต้องประสบปัจจัยปัญหาทางการเมืองดังนี้

1. นโยบายของรัฐ ถึงแม้ว่านโยบายของรัฐบาลจะมีความเห็นแตกต่างไปแต่ละยุคสมัย ตามสภาวะเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง แต่การขออนุมัติดำเนินการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก เสมือนการขออนุมัติจัดตั้งสถานีส่งวิทยุโทรทัศน์เช่นกัน ซึ่งสถานีวิทยุโทรทัศน์ทุกสถานีในประเทศไทย รัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการเอง หรือต้องอยู่ในความกำกับดูแลของหน่วยงานของรัฐบาล การที่เอกชนจะขออนุมัติดำเนินการเอง ในฐานะผู้ประกอบการองค์การสื่อสารมวลชน ยังไม่เคยมีการอนุมัติมาก่อน ในประเทศไทย

จากการที่รัฐบาลมีนโยบายคุ้มครองเข้มงวดด้านสื่อมวลชนทำให้เกิดปัจจัยปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก โดยเฉพาะช่วงการขออนุมัติดำเนินกิจการ ดังนี้

"ปลายปี 2525 บริษัทเคลียร์วิว อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด ได้ทำหนังสือขอดำเนินการก่อสร้าง และจัดบริการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ด้วยระบบ อาร์เอสทีวี ต่อองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย แต่โครงการนี้ ไม่ผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีในสมัยนั้น ต่อมาในปี 2529 บริษัทอินเตอร์เนชั่นแนล บรอดคาสติ้ง คอร์ปอเรชั่น จำกัด ได้รับอนุมัติความถี่คลื่นวิทยุ ในการส่งสัญญาณโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ในระบบ อาร์เอสทีวี จากกรมไปรษณีย์โทรเลขโดยอาศัยพระราชบัญญัติวิทยุคมนาคม พ.ศ. 2498 พร้อมทั้งได้ลงทุนในการซื้ออุปกรณ์ในการดำเนินกิจการไปแล้ว 20 ล้านบาท แต่ต้องระงับกิจการไป เนื่องจากปัญหากฎหมาย ยังไม่สามารถดำเนินกิจการได้ ต้องรอการพิจารณาปัญหากฎหมายเป็นระยะเวลานาน จนกระทั่งในปี 2532 คณะรัฐมนตรีจึงอนุมัติให้ดำเนินกิจการได้ โดยอาศัยมติ ค.ร.ม."³⁵

หากมองอีกด้านหนึ่ง อุปสรรคทางการเมืองได้มีส่วนให้เกิดกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกด้วยอีกทางหนึ่ง ถึงแม้ในปัจจุบันโทรทัศน์บอกรับสมาชิกจะได้รับอนุมัติให้ดำเนินกิจการแล้ว แต่ก็ยังจำกัดขอบเขตไว้เฉพาะส่วนกลาง การที่จะดำเนินกิจการด้านอื่น ๆ นอกเหนือไปจากที่ได้รับอนุมัติ ยังไม่สามารถดำเนินกิจการได้ เป็นการจำกัดขอบข่ายของกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกไว้ในระดับหนึ่ง เช่น การแพร่ภาพเกินรัศมีกำลังส่ง 100 วัตต์ การถ่ายทอดผ่านดาวเทียม เพื่อการขยายพื้นที่รับชมสัญญาณ โดยหวังผลการเพิ่มยอดสมาชิก ปัญหาด้านนี้จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการพัฒนากิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก

³⁵ อ้างแล้ว, หน้า 70-73.

2. ปัญหาทางกฎหมาย เนื่องจากการเกิดกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกอย่างเต็มรูปแบบ ทั้งสองบริษัทใน ส่วนกลางได้เกิดขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี ให้ดำเนินกิจการได้ แต่การดำเนินการยังต้องมีผลกระทบในด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะทางด้านกฎหมาย ซึ่งถือเป็นกฎเกณฑ์ ของการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่จะมีข้อห้าม มิให้ปฏิบัติ และข้อบัญญัติว่าอนุญาตให้ปฏิบัติได้ในขอบเขตใดบ้าง

จากการศึกษาพระราชบัญญัติและกฎหมายต่าง ๆ แล้วพบว่า ยังไม่มีกฎหมายฉบับใด ที่กล่าวถึงโทรทัศน์บอกรับสมาชิกโดยตรง และกำหนดมาเพื่อควบคุมและอนุมัติให้ดำเนินกิจการได้ถูกต้อง ตามกฎหมาย ผู้วิจัยจึงได้ศึกษากฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีทั้งหมด 3 ฉบับคือ พระราชบัญญัติโทรเลขและโทรศัพท์ พ.ศ. 2477 พระราชบัญญัติวิทยุคมนาคม พ.ศ. 2498 และพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498 พร้อมทั้งเปรียบเทียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2518

จากการศึกษาพระราชบัญญัติทั้ง 3 ฉบับพบว่า ในส่วนของพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498 ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2530 เพื่อให้ครอบคลุมเรื่องการส่งสัญญาณโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ซึ่งกล่าวไว้ในมาตรา 5 วรรค 3 ดังนี้

"การส่งวิทยุกระจายเสียงหรือการส่งวิทยุโทรทัศน์ ที่กระทำโดยการทำให้คลื่นแอสตรเซียน* ผ่านไปทางสายหรือสื่อตัวนำไฟฟ้า ถ้าทำการส่ง โดยมีรายการ

*แอสตรเซียน ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติวิทยุคมนาคม 2498 หมายถึง คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าที่มีความถี่ระหว่าง 10 กิโลไซเกิลต่อวินาที และ 3,000,000 เมกกาไซเกิล ต่อวินาที

แน่นอนสม่ำเสมอหรือเป็นประจำ และบุคคลอื่น สามารถรับการส่งวิทยุขึ้นได้โดยใช้ เครื่องรับวิทยุกระจายเสียงหรือเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ ที่ผู้ส่งจัดหาให้หรือมีจำหน่าย โดยทั่วไป ไม่ว่าเครื่องรับนั้นจะมีความจำเป็นต้องดัดแปลงหรือติดตั้งอุปกรณ์เพิ่มเติมหรือไม่ก็ตาม และถ้าการส่งวิทยุขึ้น ได้กระทำตามลักษณะหรือขอบเขตตามที่กำหนด ในกฎกระทรวง ให้ถือว่าการส่งวิทยุขึ้น เป็นการส่งวิทยุกระจายเสียงหรือส่งวิทยุโทรทัศน์ เพื่อให้บริการแก่สาธารณะหรือแก่ชุมชนตามความในวรรคหนึ่ง "

คุณวีรพล ดวงสูงเนิน ได้กล่าวถึงกฎหมายฉบับนี้ว่า ³⁶

"เมื่อกฎหมายได้ออกมารองรับโทรทัศน์บอกรับสมาชิกแล้ว ในขั้นตอนต่อไป ก็จะต้องมีการออกกฎกระทรวง ตัวพระราชบัญญัติ ออกมาตั้งแต่ปี 2530 ใน มาตรา 25 กำหนดให้นายกรัฐมนตรีออกกฎกระทรวงตามมา กฎกระทรวงก็ร่าง ตามมา 2 ปี ถึงเสร็จ ผ่าน ครม. ในเดือนสิงหาคม 2532 ส่งให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ปรับปรุงแก้ไข จนป่านนี้ยังไม่เสร็จเลย"

ทั้งนี้ภายหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติแล้ว ต้องออกกฎกระทรวง ให้สอดคล้องตามมา เพื่อจัดวางระเบียบ และเพื่อผลการบังคับใช้ จากการศึกษา พบว่า นับแต่การปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติวิทยุคมนาคม และพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ใน พ.ศ. 2530 จนกระทั่งปัจจุบันยังไม่มี การออกกฎกระทรวง เพื่อการบังคับใช้แต่อย่างใด ยังผลให้การดำเนินกิจการโทรทัศน์บอกรับสมาชิก ติดขัดด้านการพัฒนาการโดยเฉพาะในระบบ ซีเอทีวี ของโทรทัศน์บอกรับสมาชิกในต่างจังหวัด ยังไม่มีการรับรองว่าเป็นกิจการที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ก็ยัง

³⁶ อ้างแล้ว, หน้า 49.

ไม่มีระเบียบใดที่ออกมาบังคับใช้ว่าเป็นการดำเนินกิจการที่ผิดกฎหมาย และโทรทัศน์บอกรับสมาชิกในส่วนกลาง แม้การเกิดขึ้น ได้อาศัยมติคณะรัฐมนตรีก็ตาม แต่การดำเนินกิจการ เป็นไปในลักษณะโทรทัศน์บอกรับสมาชิกในส่วนภูมิภาค เช่นกัน คือยังไม่มีการขออนุญาตรับ ด้วยปัจจัยนี้ทำให้บริษัทผู้ประกอบการโทรทัศน์บอกรับสมาชิกไม่กล้าที่จะพัฒนากิจการเพิ่มเติม ทั้งนี้เพราะความไม่ชัดเจน ของปัจจัยปัญหาทางด้านกฎหมาย

ผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการดำเนินงานของโทรทัศน์บอกรับสมาชิก

จากการประชุมวิชาการเรื่อง "ปัญหาเคเบิลทีวีกับนโยบายการสื่อสารแห่งชาติ" จัดโดยคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ 11 กรกฎาคม 2526 เพื่อเสนอแนวคิดและหาวิธีป้องกันปัญหาของ สื่อชนิดใหม่ที่เกรงกันว่าจะควบคุมดูแลได้ยาก จะทำให้เกิดปัญหาทางสังคม จากการดำเนินกิจการของโทรทัศน์บอกรับสมาชิก โดยมีข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่สำคัญ ๆ ดังนี้ ³⁷

1. ทำให้เกิดช่องว่างทางสังคมระหว่างคนรวยกับคนจน คือระหว่างผู้เสียเงินเพื่อบอกรับเป็นสมาชิกโทรทัศน์บอกรับสมาชิก กับ ผู้ที่ไม่ได้บอกรับเป็นสมาชิก
2. ด้านวัฒนธรรม เนื้อหาของรายการจะมีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชน ทำให้เกิดการครอบงำทางวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะรายการโทรทัศน์ส่วนใหญ่ จะมีการนำรายการโทรทัศน์จากต่างประเทศมาเสนอ

³⁷ เอกสาร สรุปผลการประชุมวิชาการ, "ปัญหาเคเบิลทีวีกับนโยบายการสื่อสารแห่งชาติ", คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526, หน้า 1-3.

จากการนำเสนอเนื้อหา เกรงกันว่า จะมีผลกระทบต่อสังคมจากการ นำเสนอรายการของโทรทัศน์บอกรับสมาชิก เพราะชนบทรรมนิยมประเพณีของไทย ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมจากต่างชาติมากนัก แต่จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านนี้ ไม่เป็นอุปสรรคต่อผู้รับสาร ทั้งนี้เนื่องจาก พฤติกรรมของผู้บริโภค กำลังเปลี่ยนไป ตามทฤษฎีวัฒนธรรมผู้บริโภค โดยการเปลี่ยนไปตามสังคมและสภาพแวดล้อม ทำให้ เกิดความต้องการในการรับรู้ข่าวสารและบันเทิงอย่างไม่จำกัด เชื้อชาติ อีกต่อไป ฉะนั้นผลกระทบจากการนำเสนอเนื้อหา น่าจะเป็นผลกระทบโดยตรง กับรสนิยมของ สมาชิกแล้ว

3. การเมือง จากปัญหาความมั่นคงภายในประเทศ ทำให้ "ในเขตพื้นที่ ติดชายแดนของประเทศ เช่น ในเขตพื้นที่สี่หมุซึ่ง เป็นเขตที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบ ของทหารที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศ มีการลักลอบพาดสายเคเบิลทีวีแพร่ภาพ ตามสาย เคเบิลทีวีพาดตามเสาไฟฟ้า เสาโทรเลข ตลอดจนพาดบนอาคารต่าง ๆ โดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายนั้น ภาพยนตร์ หรือข่าวสารต่าง ๆ ที่แพร่ภาพไปตาม อาคารบ้านเรือน ที่ใช้บริการเคเบิลทีวี เช่นในจังหวัดแม่ฮ่องสอน กบินทร์บุรี ตราด นราธิวาส ซึ่งเคยถูกหน่วยงานทหารหรือสายเคเบิลดังกล่าวทิ้ง เพราะอาจก่อปัญหา ทางด้านข่าวสาร ทางการเมือง ของฝ่ายตรงข้าม เข้ามาเผยแพร่ในเขตพื้นที่ ชายแดนได้"³⁸

³⁸ วิทอง ตัณฑกุลนินาท , แนวโน้มทางการตลาดของเทปบันทึกภาพ ขนาดครึ่งนิ้วในเขตกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529, หน้า 55.

จากการศึกษาสรุปได้ว่า โทรทัศน์บอกรับสมาชิก ถึงแม้จะเป็นสื่อที่ให้ความรู้ ความบันเทิง และข่าวสารที่ทันสมัย แต่ผลจากการดำเนินงานของโทรทัศน์บอกรับสมาชิก อาจกระทบกับองค์กรรอบข้าง ที่องค์กรผู้ดำเนินธุรกิจโทรทัศน์บอกรับสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์อยู่ เช่น ด้านเนื้อหา อาจมีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน ด้านผู้รับสาร ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้บอกรับเป็นสมาชิก กับผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ด้านการเมือง สำหรับพื้นที่ชายแดนของประเทศ อาจก่อปัญหาด้านข่าวสารทางการเมืองของฝ่ายตรงข้ามที่เข้ามาเผยแพร่ลัทธิตามพื้นที่ชายแดนได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย